

ВИЗНАЧАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ ТА АСПЕКТИ КОМПЕТЕНТНІСНО
ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ І ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВDETERMINATIVE PRIORITIES AND ASPECTS COMPETENCE-ORIENTED
LEARNING AND TEACHING FOREIGN LANGUAGES

Зі впровадженням освітніх стандартів поняття компетентності було висунуто в центр наукового, дидактичного та педагогічного мислення. Ця стаття ґрунтується на тезі про виконання центральної мети освітніх стандартів, якою є забезпечення основних компетенцій у довгостроковій перспективі, що вимагає чіткого розуміння явища компетентності як необхідної передумови компетентісно орієнтованого навчання й викладання іноземних мов. Діалог культур поступово стає визначальним у різних сферах нашого життя, однак найбільш важливим він є саме в освітній галузі. На його основі формуються певні пріоритети розвитку підростаючого покоління, серед яких необхідність опанування іноземних мов з орієнтацією на компетентність сьогодні є чи не найважливішим пріоритетом кожної молодої людини. У статті окреслено концепцію освіти, яка відповідає намірам освітніх стандартів, висвітлено різні підходи до трактування понять «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «компетентнісний підхід». Основну увагу приділено концепції компетентності Вайнерта з урахуванням компактного огляду наслідків терміна «компетентність» для навчання і викладання іноземних мов як у теоретичному, так і в практичному ракурсах. Значна увага також приділяється характеристикам належного навчання й викладання іноземних мов та деяким центральним аспектам компетентісно орієнтованої педагогічної дії, включаючи, наприклад, стійкість, формування навичок та умінь успішного іншомовного спілкування у довготривалій перспективі та набутті необхідних знань, навичок і компетентностей для інтеграції в суспільство на різних рівнях. Характеризуючи поняття компетентності в його глибині та багатомірності, виділяємо корисні відгуки про ефективність компетентісно орієнтованого навчання й викладання іноземних мов у підготовці студентів до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем та ситуацій спілкування, окреслених чинною навчальною програмою.

Ключові слова: компетенція, компетентність, комунікативна компетентність,

іншомовна комунікативна компетентність, компетентісно орієнтоване навчання й викладання.

The article is focused on the concept of education according to the educational standards, namely the provision of core competencies in the long run require a clear understanding of the phenomenon of competence as a necessary prerequisite for competency-based learning and teaching foreign languages. The dialogue of cultures is gradually becoming decisive in various spheres of our lives, but it is most important in the field of education. Based on it, certain priorities for the development of the younger generation are formed, among which the need to master foreign languages with a focus on competence is almost a major priority today for every young person. According to the educational standards, the concept of competence was put forward in the center of scientific, didactic and pedagogical thinking. The article analyzes different approaches to the interpretation of the concepts "competency", "competence", "communicative competence", "foreign language communicative competence", "competency-based approach". Considerable attention is also paid to the characteristics of proper foreign language learning and teaching and some central aspects of competency-based pedagogical action, including, for example, resilience, skills development and skills in successful long-term communication and acquiring the necessary knowledge, skills and competencies to integrate into society levels. The focus is on Weinert's concept of competence, offering a compact overview of the implications of the term "competence" for teaching and learning foreign languages not only in theoretical but also in practical perspective. Characterizing the concept of competence in its depth and multidimensionality, useful feedback on the effectiveness of competence-oriented teaching and learning of foreign languages to prepare students for intercultural communication within typical areas, topics and situations of communication.

Key words: competency, competence, communicative competence, foreign language communicative competence, competency-oriented learning and teaching.

УДК 37.016:811

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/33-2.11>

Воробель М.М.,

канд. пед. наук,
викладач кафедри української
та іноземних мов
Львівського державного університету
фізичної культури
імені Івана Боберського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Розуміння іноземної мови як чинника міжнародного спілкування стимулює пошук нових підходів до організації процесу навчання й викладання іноземних мов, який забезпечуватиме пізнання студентами нової культури та сприятиме вихованню їх толерантного ставлення до інших людей, їхніх традицій, звичок, національних цінностей тощо. Наявність багатомовного й полікультурного серед-

овища в усіх європейських країнах, зростання освітнього, виховного й розвивального значень іноземних мов у житті суспільства й кожної людини сформували ідею розширення індивідуального мовного досвіду особистості.

Широкого застосування останнім часом набули такі підходи до навчання та викладання, як комунікативний, когнітивно-комунікативний, компетентісно орієнтований, соціокультурний, лінг-

вокраїнознавчий, особистісний. Визначальними пріоритетами змісту сучасної шкільної та вищої іншомовної освіти є її спрямування на компетентнісну, комунікативну, діяльнісну, особистісно орієнтовану, культурологічну парадигми навчання. Перед освітою постає завдання сформувати нове покоління не лише як носія знань, але й як творчу особистість, здатну ефективно використовувати набутий досвід у життєвих ситуаціях. Сучасна педагогічна думка висуває за основну парадигму компетентнісно орієнтоване навчання й викладання. У навчанні та викладанні іноземної мови такий підхід забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-цілісного компонентів і створюється на ідеях опанування іноземною мовою у контексті міжкультурної освіти, що передбачає взаємопов'язане засвоєння мови та культури народу, що нею спілкується. Саме ці тенденції повинні бути домінуючими в професійній діяльності вчителів та викладачів іноземних мов під час їхньої роботи в освітньо-навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сутність компетентнісного підходу й проблеми формування ключових компетентностей стали предметом дослідження низки вітчизняних і зарубіжних учених (Н.М. Бібік, В.В. Красевський, Н.В. Кузьмін, О.В. Овчарук, О.І. Пометун, R. Barnett, M. Eraut, R. Mendenhall, J. Stephenson). Дослідженню різних аспектів компетентнісного підходу в процесі навчання та викладання іноземних мов присвятили свої праці такі педагоги, як І.Л. Бім, М.Л. Вайсбурд, І.О. Зимня, Ю.І. Пассов, В.Г. Редько, D. Hymes, W. Littlewood, R. Mirabile, S. Parry, S. Savignon. Особливості компетентнісно орієнтованого навчання й викладання іноземної мови представлені у працях зарубіжних педагогів, таких як M. Bönsch, H. Kohnen, B. Möllers, G. Müller, E. Zeigler, E. Ellen, E. Stern. Проте найповніше модель компетентнісно орієнтованого навчання й викладання розкривають дослідження відомого німецького психолога Франца Вайнерта з його концепцією компетентності, на якій ґрунтується наша доповідь.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Сучасні зміни в суспільстві спонукають педагогів шукати інновації та впроваджувати їх у навчальний процес. Більшість педагогів-науковців та освітян-практиків переконані в тому, що підготовка фахівців у будь-якій сфері повинна здійснюватися на новій концептуальній основі в рамках компетентнісного підходу. Здатність боротися зі змінами стає все більш важливою для подолання викликів повсякденного життя. Для того щоби підготуватися до цього, викладачі повинні стати експертами з питань змін та сміливо рухатися вперед, до вирішення завдань, що постали перед ними внаслідок реформування освітньої системи [14, с. 21].

Всім викладачам важливо, щоб їхні студенти чомусь навчилися, вміли використовувати вивчене на практиці, а також могли реалізувати себе пізніше у професійному та повсякденному житті. Основна увага приділяється не входу, а результату з його численними аспектами. Студенти повинні не тільки опанувати певну тему, але й уміти адекватно використовувати її в різних ситуаціях та сферах життя. Викладачі ж підтримують розвиток своїх студентів у формуванні та набутті різноманітних навичок, отже, стають «тренерами» для своїх вихованців. З точки зору студентів бажання до навчання, орієнтованого на компетентність, можна показати таким чином: «Покажи мені цілі, яких я повинен досягнути, супроводжуй мене на цьому шляху, допомагай мені в процесі навчання і направляй, коли я зйду з правильного шляху. Дозволь мені приймати рішення самостійно, а також повідомляй, які наслідки можуть мати мої рішення для мене» [10, с. 44].

Ця публікація ґрунтується на тезі про виконання центральної мети освітніх стандартів, а саме забезпечення основних компетенцій у довгостроковій перспективі, що вимагає чіткого розуміння явища компетентності, що є необхідною передумовою компетентнісно орієнтованого навчання й викладання іноземних мов. Основна увага приділяється концепції компетентності німецького психолога Франца Емануеля Вайнерта (Franz Emanuel Weinert) з урахуванням компактного огляду наслідків терміна «компетентність» для навчання та викладання не тільки в теоретичному, але й у практичному ракурсах. Характеризуючи поняття компетентності в його глибині та багатовимірності, сподіваємось виділити основні аспекти та пріоритети компетентнісно орієнтованого навчання й викладання іноземних мов, які б служили допоміжним ефектом формування у студентів готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем та ситуацій спілкування, окреслених чинною навчальною програмою.

Мета статті. У статті ми маємо на меті детальніше розглянути компоненти, що складають основу компетентнісно орієнтованого навчання й викладання іноземних мов та найбільше сприяють розвитку навичок іншомовного спілкування студентів. У зв'язку з цим метою статті є обґрунтування понять «компетенція», «компетентність» «комунікативна компетенція», «іншомовна комунікативна компетенція» та «компетентнісний підхід», аналіз аспектів та визначальних пріоритетів компетентнісно орієнтованого навчання й викладання іноземних мов.

Виклад основного матеріалу. Під поняттям «компетентнісний підхід» розуміється спрямованість освітнього процесу на формування та розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості. Результатом

такого процесу буде формування загальної компетентності людини, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою особистості. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання і містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності та поведінкові моделі особистості [4].

Визначальними категоріями компетентнісного підходу вважаються такі поняття, як «компетенція» та «компетентність», які досить плідно розробляються і різнобічно розглядаються в педагогічній науці. Важливо підкреслити, що у сучасному науково-педагогічному просторі вживаються два терміни, такі як «компетентність» і «компетенція». Відомі вітчизняні, українські та зарубіжні педагоги пропонують різні підходи до визначення цих понять. Російські педагоги В. Раєвський та А. Хуторський вважають компетенції складними узагальненими способами діяльності, які опановують студенти під час навчання, а компетентність – результатом набуття компетенцій; вчені К. Махмурян, І. Перестороніна, В. Софронова вважають компетенції складниками компетентності; на думку таких українських учених, як Т. Гудков, С. Дружилова, О. Зеєр, А. Миролубова, обидва терміни вживаються як синоніми, тому вони узагальнюють декілька підходів до визначення цих понять [6, с. 108–111]; за словами Н. Алмазової, компетенції – це знання й уміння в певній сфері людської діяльності, а компетентність – якісне використання компетенцій [1, с. 23]; Кейт Морров (Keith Morrow) зокрема, вважає компетенції (*competences*) спільними знаннями та навичками, які дають змогу користувачам мови спілкуватися між собою [11, с. 6].

На нашу думку, особливого значення набуває концепція компетентності Вайнерта, бо об'єднує центральні терміни, які можуть керувати процесом компетентнісно орієнтованого навчання й викладання на практиці. Компетенції поєднують знання та вміння. Під компетенціями Ф. Вайнерт розуміє «когнітивні здібності та навички, якими люди володіють або завдяки яким можуть навчитися розв'язувати певні проблеми, а також пов'язані з ними мотиваційні, вольові і соціальні здібності успішного та відповідального розв'язання проблем у змінних ситуаціях» [15, с. 17–31]. З огляду на це компетенції – це вміння та навички вирішення складних проблем. Оскільки це конструкції, то їх не можна розглядати безпосередньо. В когнітивній діяльності слід брати до уваги мотиваційний, вольовий і соціальний аспекти, оскільки вони також впливають на поведінку студентів з орієнтиром на компетентність, яка насправді демонструється в реальній ситуації [16, с. 14–26].

Зв'язок когнітивних здібностей і навичок означає поєднання знань зі здібностями, тобто академічні знання з практичними знаннями, отже, він

виходить за рамки простого розуміння поняття «компетентність». Це приводить до другого центрального аспекту розв'язання проблеми: знання є не самоціллю, а ядром концепції компетентності як зустріч з реальністю, що втілюється в життя в конкретних діях. Крім того, Ф. Вайнерт підкреслює центральну важливість мотивації як передумови успішних дій, отже, як такої, що варта мети зусиль студентів. Мотиви (як узагальнені цілі та очікувальні дії) засвоюються, хоча ніколи не ведуть безпосередньо до дії. Ситуація, (само)мотивація, реалізація, самооцінка та інші наслідки описують процес як модель, а такі когнітивні процеси, як оцінка успіху та індивідуально розроблена система мотивів, стають визначальними на шляху «діяти чи ні». Це автоматично сприяє формуванню більшої стійкості, адже знання можна розглядати як основу компетенцій, що веде до стійкості. Це завдання реалізується за допомогою певних навичок. Якщо ми говоримо про набуття навичок на занятті іноземної мови, то маємо на увазі компетенції. Оскільки ці вміння повинні бути частиною людини якомога довше, потрібно намагатися зробити ці навички своїми, іншими словами, якщо їх не практикувати й не закріпити, то можна й втратити [13, с. 40].

Компетентнісний підхід до навчання й викладання іноземних мов передбачає спрямованість навчального процесу перш за все на формування в студентів іноземної комунікативної компетентності (ІКК) для безпосереднього та опосередкованого міжкультурного спілкування, що забезпечує розвиток інших ключових компетентностей та задоволення різних життєвих потреб здобувачів освіти. Провідним засобом реалізації цієї мети є компетентнісний підхід до організації навчання у вищому навчальному закладі на основі ключових компетентностей (базових, основних) і предметних компетентностей особистості як результату навчання. Така характеристика має сформуватися в процесі навчання й містить знання, уміння, ставлення, досвід діяльності й поведінкові моделі особистості [9]. Саме тому компетентнісно орієнтований підхід до навчання та викладання у закладі вищої освіти сьогодні є визначальним, адже він виконує такі функції:

- акцентує увагу на результаті освіти, причому під результатом розуміється здатність студента діяти в різних проблемних ситуаціях, за якого результати освіти визначаються значущими за межами системи освіти;
- дає змогу здійснювати навчання іноземній мові з урахуванням реальних потреб суспільства і практики соціальної міжкультурної взаємодії;
- забезпечує вищий рівень знань, умінь і навичок студентів з іноземної мови;
- задовольняє їхні індивідуальні освітні інтереси, потреби й нахили тощо; значною мірою

вирішенню цих завдань сприятиме розвиток усіх ключових компетентностей у процесі навчання іноземній мові [5, с. 49–55].

Особливостями компетентнісно орієнтованого навчання іноземної мови є мотивація, інтерактивні види мовленнєвої діяльності студентів, самостійність, здатність самоконтролю тощо. Невід'ємними складниками структури змісту мовної освіти, зокрема іншомовної, є комунікативна компетентність та іншомовна комунікативна компетентність. На думку І. Біма, іншомовна комунікативна компетентність є надзвичайно важливою на заняттях іноземної мови, адже охоплює мовну, мовленнєву, соціокультурну, компенсаторну й навчально-пізнавальну компетентності, сприяє розвитку комунікативних умінь студентів в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіюванні, говорінні, читанні, письмі), передбачає розвиток нових мовних засобів (фонетичних, орфографічних, лексичних і граматичних) відповідно до тем, сфер і ситуацій спілкування; формує здатність і реальну готовність студентів здійснювати іншомовне спілкування з носіями мови, формулювати думки за допомогою іноземної мови, а також здатність практично використовувати мову в процесі спілкування у визначених мовленнєвих ситуаціях тощо [2, с. 159–160].

Відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, іншомовна компетентність характеризується як «здатність функціонувати в реальних умовах спілкування, тобто в динамічному обміні інформацією. Перш за все акцент робиться на успішності іншомовної комунікації, яка залежить від того, чи готові учасники комунікації та чи мають бажання висловлювати свої думки іноземною мовою. Комуніканти можуть також проявити свою винахідливість та показати свої вміння користуватися власним словниковим запасом, відомими їм граматичними структурами для передачі повідомлення тощо» [3, с. 56].

Отже, визначальні пріоритети компетентнісно орієнтованого навчання іншомовного спілкування проявляються насамперед у процесі комунікативної діяльності, коли студенти не тільки отримують певні прагматично спрямовані знання, але й виконують систему навчальних дій, що забезпечують опанування цими знаннями у практичній діяльності. Саме участь у комунікативних заходах та видах діяльності веде до розвитку мовних навичок студентів. Навпаки, це означає, що якщо заняття іноземної мови не передбачає комунікативних ситуацій, то пропонує студентам мало, або взагалі свідчить про відсутність можливості для розвитку комунікативних навичок. Однак метою компетентнісно орієнтованого навчання є стійкість та гнучка доступність знань. Чим активніше студенти формують процеси обговорення та розуміння, тим більш присутніми та більш залученими вони

будуть почуватись, тим інтенсивніше вони використовуватимуть час [12, с. 19].

Формування в студентів умінь і навичок іншомовного спілкування передбачає досягнення ними такого рівня комунікативної компетенції, який був би достатнім для здійснення спілкування в певних комунікативних сферах. З позицій державної мовної політики навчання іноземним мовам є одним із пріоритетів сучасної освіти. Саме тому освітні стандарти сьогодні відкривають безліч можливостей у розвитку компетентнісно орієнтованого навчання іноземним мовам та їх викладання, відкривають нові перспективи не лише практичного використання, але й критичного представлення його в новому світлі [8, с. 222].

Процес навчання та демонстрації володіння компетентністю передбачає п'ять важливих етапів. По-перше, студенти повинні виконати завдання, що включає як загальну, так і дисциплінарну компетентність. Далі завдання, створені для учнів, повинні включати різні навички. Сюди входять аудіювання, розмова, читання та письмо, а також навички мислення вищого порядку. По-третє, графічні організатори повинні бути представлені як спосіб показати студентам те, що вони вивчають, а також допомогти їм організувати матеріали для успішного виконання завдання. Далі вчитель повинен надати ретельно побудовані рубрики та контрольні списки. Вони допомагають учителю точно оцінити компетентність, але також допомагають навчати студента. Студенти точно знають, що потрібно для успішного виконання завдання, а також усі компоненти, необхідні для цього. Нарешті, студенти можуть надати портфоліо як спосіб відстеження їхньої найважливішої роботи. Портфоліо також дає змогу викладачам зрозуміти окремі процеси навчання студентів [5, с. 49–55].

В основу побудови моделі компетентнісно орієнтованого навчання іноземних мов покладено взаємозв'язки змістових, функціональних і структурних компонентів навчального процесу, які спрямовані на формування в студентів іншомовної комунікативної компетентності в аудіюванні, говорінні, читанні, письмі тощо. У навчальному процесі за допомогою відповідних вправ і завдань згодом моделюються навчальні дії, які є основою формування іншомовних комунікативних і навчальних компетентностей та визначальною концепцією компетентнісно орієнтованого навчання. Саме тому компетентнісно орієнтована методика є важливим інструментом успішного процесу навчання й викладання іноземних мов, оскільки зосереджує зусилля на способах мислення (креативність, критичне мислення, уміння розв'язувати проблеми й формулювати власні судження), способах роботи (спілкування й співпраця), інструментах для роботи (потенціал новітніх технологій), здатності жити в багатогранному

світі та виконувати роль активних і відповідальних громадян [7, с. 76–79].

Підсумовуючи вищевикладене, зазначаємо, що компетентісно орієнтоване навчання й викладання іноземних мов має низку таких позитивних моментів:

- орієнтація на компетенції підтримується чіткістю поставлених цілей, які стають полем розвитку компетентності, а у процесі навчання передбачає реалізацію таких дій: зрозуміти, продемонструвати, оцінити, застосувати, використати, довести, сприяти, обґрунтувати, побудувати, розвинути;

- розв'язання складних проблем показує корисність набутих навичок здобувача; стійкий характер компетентностей гарантує можливість створення нових етапів навчання; формування компетентностей в довгостроковій перспективі сприяє добре спланованій навчальній роботі;

- професійні можливості навчання все більше базуються на навчальних процесах, а індивідуалізація в групі означає, що кожний окремий студент є центром навчального процесу; навчальні заходи, спрямовані на особистість, створюють простір для використання та розширення творчих можливостей студентів; заняття, яке заохочує до творчості, стосується пробудження творчого потенціалу всіх студентів, а не окремо вибраних;

- навчання й викладання, орієнтоване на компетентність, дає змогу студентам вибирати власний шлях розвитку та вдосконалювати себе як особистість, формуючи такі якості особистості, як цілеспрямованість, допитливість, активність, ініціативність, постійний пошук і прагнення самовдосконалення, позитивні емоції, зміна поведінки на краще;

- викладачі бачать себе перш за все «тренерами», які є не тільки спостерігачами, але й активними учасниками змін у навчальному-освітньому процесі, сприяють самостійному навчанню студентів, створюють найбільш сприятливі умови для навчання, несуть відповідальність за сприятливий зміст та ефективність навчального процесу;

- позитивне навчальне середовище та емоційно позитивні відносини між студентами та викладачем сприяють успішному навчанню, що впливає на їх мотивацію;

- компетентісно орієнтоване заняття є багатим джерелом матеріалів та ідей для тих, хто викладає іноземну мову, адже ґрунтується на конкретних, корисних завданнях, які охоплюють широкий спектр навичок, зокрема навички іншомовного спілкування;

- студенти знають компетенції, до яких слід прагнути, тому ставлять перед собою реалістичні (часткові) цілі та цілеспрямовано йдуть до їх реалізації [10, с. 30–40].

Висновки. Розвиток мовленнєвої компетенції та іншомовної комунікативної компетенції можна

реалізувати на компетентісно орієнтованому занятті іноземної мови, який є комплексним процесом і має бути безперервним, активним, цілеспрямованим та зумовленим ситуацією спілкування. Успішність його реалізації залежить від правильного вибору навчально-методичного забезпечення, використання релевантних форм, методів і режимів роботи, що сприятимуть формуванню покоління молоді, здатного робити особистісний духовно-світоглядний вибір, набувати необхідних знань, навичок та компетентностей для інтеграції в суспільство на різних рівнях.

Викладання іноземних мов, орієнтоване на компетентність, вимагає також змін освітньої парадигми викладачів і студентів. Викладач повинен виступати не лише в ролі органу, який тільки передає чи контролює певну інформацію, але й перш за все в ролі «тренера». Сучасний викладач іноземної мови стає не тільки спостерігачем, але й активним учасником змін у концепції навчання та викладання іноземної мови. Хороший викладач іноземної мови – це той, хто шукає такі техніки та методи, щоби не тільки покращити власні показники та успішність у групі, але й допомогти студентам удосконалити свої компетенції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алмазова Н.И. Когнитивные аспекты формирования межкультурной компетентности при обучении иностранному языку в неязыковом вузе : автореф. дисс. ... докт. пед. наук. Санкт-Петербург, 2003. 47 с.
2. Бим И.Л. Компетентностный подход к образованию и обучению иностранным языкам. *Компетенции в образовании: опыт и проектирование* : сборник научных трудов. Москва : ИНЭК, 2007. С. 156–163.
3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С.Ю. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2003. 273 с.
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики : колективна монографія / заг. ред. О.В. Овчарук. Київ : К.І.С., 2004. 112 с.
5. Ніколаєва С.Ю. Сучасні підходи до викладання іноземних мов. *Іноземні мови*. 2001. № 3. С. 49–55.
6. Токманко О.М. Мови в професійній освіті: ключові компетенції. *Іноземні мови в навчальних закладах*. 2011. № 1. С. 108–111.
7. Beer R., Miller W., Bertram K. *Rechengeschichten & Zahlenrätsel*. 2008. Wien : Lemberger Bildungsverlag, S. 76–79.
8. Beer R. Standards guter Bildung – Kinder im Zentrum der Innovation. *Erziehung und Unterricht*. 160. Jahrgang. 2010. Heft 3–4. S. 220–227.
9. Bildungsstandards und kompetenzorientierter Unterricht : BIFIE (Hrsg.) 2011. Graz : Leykam. URL: <https://www.bifie.at/node/351> (дата звернення: 12.03.2021).
10. Bönsch M., Kohnen H., Möllers B., Müller G., Nather W., Schüürmann A. *Kompetenzorientierter Unterricht. Selbständiges Lernen in der Grundschule. (Praxis*

Pädagogik, 1 Auflage). 2010. Braunschweig : Westermann. S. 30–40.

11. Morrow K. Insights from the Common European Framework. Oxford : Oxford University Press. 2004. S. 6.

12. Müller A. Eigentlich wäre Lernen geil. Wie Schule (auch) sein kann : alles ausser gewöhnlich. 2006. Bern : hep Verlag. München : Reinhardt. S. 21–36.

13. Schott F., Azizi G.S. Kompetenzdiagnostik, Kompetenzmodelle, kompetenzorientierter Unterricht. Münster : Waxmann, 2008. S. 40.

14. Thiersch H. Leben lernen, Bildungskonzepte und sozialpädagogische Aufgaben. *Zeitgemäße Bildung.*

Herausforderung für Erziehungswissenschaft und Bildungspolitik / H.-U. Otto, J. Oelkers (Hrsg.). München : Reinhardt Oelkers/Otto, 2006. S. 21–36.

15. Weinert F.E. Vergleiche Leistungsmessung in Schulen – eine umstrittene Selbstverständlichkeit. *Leistungsmessung in Schulen / Franz E. Weinert (Hrsg.) : 2001. Weinheim : Beltz. S. 17–31.*

16. Zeigler E., Stern E., Neubauer A. Kompetenzen aus der Perspektive der Kognikationswissenschaften und der Lehr-Lern-Forschung. *Handbuch Kompetenzorientierter Unterricht / M. Pächter, M. Stock, S. Schmöler-Eibinger, P. Slepce-vie-Zaach, W. Weirer (Hrsg.). Weinheim : Beltz, 2012. S. 14–26.*